

Cemal Tural (1905-1981)

Cemal Tural 1 Temmuz 1905'te Erzincan'da doğdu. Tam adı Ahmet Cemal'dir. Babası Piyade Binbaşısı Ahmet Refik Bey, annesi Asiye Hanımdır. Kadriye adında bir kız kardeşi vardır.

İlk ve orta öğrenimini bitirdikten sonra babası gibi asker olmak istemiştir. Bunun için Kuleli Askerî Lisesine kaydolmuş ve öğrenimine burada devam etmiştir. Kuleli Askerî Lisesini 1923 yılında bitiren Cemal Tural bilahare Kara Harp Okuluna girmiş ve 1925 yılında Piyade Teğmeni olarak bu okuldan mezun olmuştur.

Cemal Tural'ın ilk görev yeri İstanbul'da 4. Ücncü Ağır Makineli Tüfek Bölüğü'nde 1. Takım Komutanlığı'dır. 1930 yılına kadar Kara Kuvvetlerine bağlı çeşitli birliklerde Takım Kumandanı olarak görev yapmıştır. Komutanlıklarını üstlendiği bu görevler arasında özellikle bir görevi dikkat çekicidir. Bu görev 1925 yılında genç bir Teğmen olarak Çankaya'da Muhafız Alayı bünyesindeki takım komutanlığıdır. Cemal Tural bu vazifesi esnasında Atatürk'le tanışmış ve birlikte çalışma imkânı bulmuştur. 1930'da üstlendiği görev Meclis Muhafız Takım Komutanlığı olmuştur.

Cemal Tural 1930 yılında girdiği Kara Harp Akademisi'nden Yüksek Komuta Akademisi eğitimi almıştır. Buradaki eğitimini de başarıyla tamamlayarak 1933 yılında kurmay subay olmuştur. 1954 yılına kadar çeşitli karargâh ve birliklerde görev yapmıştır. Bu görevleri: 39'uncu Piyade Alayında Takım Komutanlığı, Genelkurmay Karargâhında Proje Subaylığı, 5'inci Tümen Personel Şube Müdürlüğü, Harp Akademilerinde Öğretim Üyeliği, Müstahkem Mevki Komutanlığında Bölük Komutanlığı, Erzurum'daki 3'üncü Orduda İkmal Şube Müdürlüğü, Kara Harp Okulunda Öğrenci Tabur Komutanlığı, Genelkurmay Karargâhında Şube Müdürlüğü, 221'inci Piyade Alay Komutanlığı ve 12'nci Tümen Komutan Yardımcılığı'dır.

1954 yılında Tuğgeneral olan Cemal Tural, bu rütbeyle 57'nci Tümen Komutanlığı ve 1. Ordu Kurmay Başkanlığı görevlerini üstlenmiştir. 1956 yılında tümgeneralliğe terfi ederek Genelkurmay Harekât Başkan Yardımcılığı, 31 Ocak 1958'e kadar Genelkurmay Plan Harekât Daire Başkanlığı görevlerini yürütmüştür. Bu tarihten sonra da 66'nci Tümen Komutanlığı'na atanmıştır. 29 Ağustos 1959'da Korgeneral olan Cemal Tural bu rütbe ile 2'nci ve bilahare de 7'nci Kolordulara vekaleten komutanlık yapmıştır.

Demokrat Parti iktidarının hem orduda beklenen reformları gerçekleştirememesi hem de ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik koşullar yeniden ordu içinde birtakım cuntacıların türemesine neden olmuştur. Bunlardan Faruk Güventürk'ün liderliğindeki "Birleşik Örgüt" 1957 yılında iktidara müdahale etme kararı almıştır. Bu doğrultuda hazırlıklar sürerken örgüt üyelerinden önce Faruk Ateşdağlı daha sonra da Ahmet Yıldız Genelkurmay Plan Harekât Daire Başkanı Tümgeneral Cemal Tural ile görüşerek darbeye liderlik etmesini teklif etmişlerdir. Ancak Tural yapılacak bir darbeye güvenemediğini belirterek teklifleri reddetmiştir.

Silahlı Kuvvetler, dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel'in liderliğinde 27 Mayıs 1960'ta yönetime el koymuştur. 27 Mayıs Müdahalesinin ardından oluşturulan Cemal Gürsel Hükümeti ile Milli Birlik Komitesi seçimlere kadar geçecek sürede iktidarda kalmıştır. Komitenin ordu içinde yaptığı emeklilik işlemleri ve buna bağlı olarak gerçekleşen terfi ve tayinler sonucunda Korgeneral Tural 1. Ordu Komutan Vekilliği ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı görevine atanmıştır

Demokratik yaşamı yeniden tesis etmek için 1961 seçimlerine gidildiği süreçte Korgeneral Tural, İstanbul Sıkıyönetim Komutanı olarak Demokrat Partiyi yeniden canlandırmak isteyenler ve komünizm taraftarlarına karşı mücadele ile uğraşmıştır.

Ekim 1961'de Korgeneral Tural da 1960 Kasım ayının son günlerinde, orduda bozulan birlik ve beraberliği yeniden tesis etmek ve ordunun daha fazla zarar görmesini önlemek amacıyla kurulan Silahlı Kuvvetler Birliğine fiilen katılmıştır. 1961 seçimlerinden kısa bir süre sonra yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Milli Birlik Komitesince Ali Fuat Başgil'in cumhurbaşkanlığı adaylığından men edilmesi olayında kendisinden talep edilen Cemal Gürsel ve Cemal Madanoğlu'nun yer alacağı 3'lü Cuntaya katılması ve desteklenmesi istenmişti. Ancak Cemal Tural bu talebi reddederek demokratik bir tavır sergilemiştir.

Talat Aydemir'in liderliğinde yapılmak istenen yönetime el koyma girişimini öğrenen 1. Ordu Komutanı Korgeneral Tural da Genelkurmay Başkanı Sunay'ı durumdan haberdar etmiştir. Başta Cemal Tural olmak üzere İstanbul'daki komutanların yapılmak istenen darbe girişimine katılmama kararı almaları ve yine Cemal Tural'ın yapılmak istenen girişime karşı koymak üzere, emrindeki birlikleri harekete geçirmesi, darbenin gerçekleştirilememesinin en önemli nedenini oluşturmuştur.

Korgeneral Tural'ın 1.Ordu komutanlığı görevi 12 Eylül 1962'de merkezi Konya'da bulunan 2. Ordu Komutanlığı görevine atanmasıyla sona ermiştir. Korgeneral Tural 2. Ordu Komutanlığı sırasında Konya halkıyla sıkı bir bağ kurmayı başarmıştır. Bu bağ nedeniyle Tural'ın 2. Ordu Komutanlık görevi sona erdikten sonra dahi sık sık Konya'yı ziyaret ettiği görülmüştür. Tural'ın Konya şehriyle bağını koparmaması, Konyalılar tarafından takdir edilmiş ve Tural fahri hemşeri ilan edilmiştir. Yine Konya halkı Tural'ın Orgeneral olduğu süreçte Konya'ya gösterdiği yakın ilgi nedeniyle bir mahalleye ve okula Tural adını vermişlerdir.

Tural Konya'da iken 22 Şubat girişimi nedeniyle ordudan emekli edilen subaylar yine Talat Aydemir önderliğinde teşkilatlanarak, II. İnönü Koalisyon Hükümeti döneminde bir kez daha darbe girişimde bulunmuşlardır. Tarihe 21 Mayıs Kalkışması olarak geçen bu girişim de bertaraf edilerek aynı gün Ankara İstanbul ve İzmir'de sıkıyönetim ilan edilmiştir. Buna istinaden Konya'da 2. Ordu Komutanı olarak görevli bulunan Korgeneral Cemal Tural, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığına atanmıştır.

Tural, korgeneral rütbesiyle başladığı Ankara Örfi İdare Komutanlığı görevini 29 Ağustos 1963'te orgeneral rütbesiyle

devam ettirmiştir. Örfi idarenin 21 Temmuz 1964'te sona ermesinin ardından Orgeneral Tural, 22 Ağustos 1964'te Kara Kuvvetleri Komutanlığı görevine atanmıştır. Orgeneral Tural'ın Kara Kuvvetleri Komutanlığına atanması, Kıbrıs sorununun yeniden gündeme gelmesi nedeniyle Türkiye iç ve dış siyasetinin oldukça sıkıntılı geçtiği bir döneme denk gelmiştir. Tural'ın bu dönemde Kara Kuvvetleri Komutanı olarak Türk ordusunu tüm gelişmelere hazırlıklı tutulmak istenmesi nedeniyle yapılan denetimlere ve tatbikatlara sık sık katılarak çalışmalarına destek verdiği görülmüştür.

Cumhurbaşkanı Gürsel'in, durumunun ağırlaşması üzerine Sunay'ın Cumhurbaşkanlığı için ordudan istifa etmesiyle yerine Orgeneral Tural, 15 Mart 1966'da Genelkurmay Başkanı olarak atanmıştır. Tural'ın Genelkurmay Başkanı olduğu günlerde Kıbrıs Meselesi Türk kamuoyunda öncelikli bir mesele olarak yer almaya başlamıştı. Bu nedenle Kıbrıs meselesini ve Türkiye'nin askeri ihtiyaçlarını görüşmek için ordunun yüksek komuta heyeti dönemin Başbakanı Demirel ile sık sık bir araya gelmiştir. Orgeneral Tural da Genelkurmay Başkanlığı görevinde Kıbrıs meselesi nedeniyle düzenlenen askeri tatbikatlara katılmaya özen göstermiştir.

Genelkurmay Başkanlığı süresince düşünce ve eylemlerini sadece ordu çerçevesi içinde sınırlamamış, günlük politika ile de ilgilenmiştir. Tural'ın Genelkurmay Başkanlığı yaptığı 1966-1969 yılları, meşhur 68 olaylarının Türkiye'de yansımaları nedeniyle iç siyaset bakımından oldukça karışık ve çalkantılı bir dönemdir.

1960'lar Türkiye'sinin siyasi koşulları çerçevesinde Genelkurmay Başkanı Tural'ın en çok ilgilendiği konuların başında komünizm konusu gelmiş, sol eğilimleri Türkiye açısından büyük bir tehdit olarak gören Tural bu akımlara karşı mücadele etme yolunu seçmiştir. Bu doğrultuda "Komünizme Karşı Mücadele Metotları" adlı kitabın Silahlı Kuvvetlerin tüm birliklerinde okunmasına yönelik bir genelge yayınlamış, Tural'ın bu tutumu özellikle sol basında siyasete karıştığı yönünde şiddetle eleştirilmiştir.

Komünizm ve sol akımlara karşı mücadele veren Orgeneral Tural'ın Genelkurmay Başkanlığı sırasında harp sanayi konusunda birtakım çalışmalar yapılmasına yönelik açıklamalarda bulunmuştur. Nitekim Genelkurmay Başkanı Tural "1968 Gürsel Kış Tatbikatı" sonunda dikkat çeken bir demeç vermiş: Türkiye'nin harp sanayi konusunda 15 yıllık bir plan hazırladığını, bu plan gereğince milli bir savaş sanayi kurulacağına, planın ilk 5 yıllık döneminde hafif silah imalatı, ikinci dönemin sonunda tank ve uçak, 3. dönemin sonunda ise nükleer silahlar bile yapmanın mümkün olacağını söylemiştir

Tüm bunlarla birlikte Orgeneral Tural'ın kendisinden önce Genelkurmay Başkanlığı yapan Cevdet Sunay ve kendisinden sonra bu göreve gelen Memduh Tağmaç'a göre NATO Askeri Komitesinin toplantılarına daha çok katılması da dikkat çekmiştir. Özellikle de Tural'ın ABD ve NATO merkezine sık sık yaptığı ziyaretler onun NATO'ya bağlılığının büyük bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Mayıs 1968'de Tural'a ABD Savunma Bakanlığı'nca Amerikan liyakat nişanı verilmesi, Türk basınında Tural'ın ABD hegemonyasına bağlılığının göstergesi şeklinde değerlendirilmiştir

926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun (1967) 66. maddesine göre Tural'ın görev süresi Mart 1969'da dolmuştur. Görev süresi dolacak olan Tural'ın görevinin uzatılıp uzatılmayacağı konusu dönemin basınında en çok tartışılan konularından biri olmuştur. Orgeneral Tural ile Adalet Parti Hükümeti arasında yaşanan sorunlar ve Başbakan Demirel'in Tural'ı görevinden uzaklaştırmak için Tural'a Cumhurbaşkanlığı kontenjanından senatörlük teklifinde bulunması gibi birtakım hamleleri Genelkurmay Başkanının görev süresinin uzatılmayacağı yönünde bir izlenim ortaya çıkarmıştır.

Nihayetinde Orgeneral Tural, Adalet Partisi hükümetiyle yaşadığı sorunlar ve görev süresi tartışmaları sırasında

gösterdiği siyasi tavırlardan dolayı önce YAŞ üyeliği gibi pasif bir göreve getirilmiş kısa bir süre sonra ise resen emekliye sevk edilmiştir. Tural emekliye sevk edilmesinin ardından Millet Partisi saflarında politikaya atılmıştır. Emekli Orgeneral Cemal Tural 1969 Genel Seçimlerinde politikaya atılmak istemiş; fakat yürürlükteki seçim kanununa göre vaktinde görevinden çekilmediği için bu seçimlerde adaylığını koyamamıştır. Ancak Tural aday olamasa da 1969 seçimleri öncesi Millet Partisine katılmıştır. Böylece Cemal Tural da görev süresini doldurduktan sonra hemen siyasete atılan Genelkurmay Başkanları arasında yer almıştır.

Tural, 1973'te Millet Partisi Genel Başkanı sıfatıyla başladığı siyasi yaşamını aktif bir şekilde 1973 Genel Seçimleri sonuna kadar devam ettirmiştir. Millet Partisi ise Cemal Tural'ın genel başkanlığında girilen 1973 genel seçimlerinde 32.377 oyla (% 0,6) milletvekili kazanamamıştır. Seçimlerde alınan bu başarısızlık Tural'ın Millet Partisi'ni geleneksel siyasî değerlerinden uzaklaştırarak sola özgü devletçi bir nitelik kazandırmasıyla ilişkilendirilmiştir. Cemal Tural Millet Partisi Genel Başkanlığı görevinden 1974 istifa etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 13. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Tural askeri yaşamında hem üsleri tarafından sevilen hem de astları tarafından sevilip sayılan bir komutan olarak anılmıştır. Bununla birlikte Tural, dışarıda Kıbrıs sorunu içeride sağ- sol çatışmaları nedeniyle Türk siyasi yaşamının bunalıma girdiği bir dönemde Genelkurmay Başkanlığı görevine getirilmiştir. Cemal Tural'ın, Genelkurmay Başkanlığı yaptığı dönemde sivil iktidarla yıldızlarının pek barışmadığı görülmüştür. Bu konuda Tural'ın sol akımlar ve komünizm konusunda hükümetle gösterdiği birliktelik, Tural'ın askeri görevleri sona erdikten sonra atıldığı politik yaşamda merkez sağ partilerden biri olan Millet Partisi'ni tercih etmesi, Adalet Partisi Hükümetiyle Genelkurmay Başkanı arasındaki problemlerin ideolojik nedenlerden ziyade, Adalet Partisi'ni Demokrat Parti'nin devamı olarak gören sosyo-politik algıdan kaynaklandığı şeklinde gösterilebilir

Silahlı Kuvvetlerden emekli olduktan sonra Cemal Tural 25 Eylül 1978'de Türk Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş. (TUSAŞ)'ın yönetim kurulu üyeliği görevine getirilmiş ve ölünceye kadar da bu görevini sürdürmüştür.

Cemal Tural, Cumhuriyet Tarihinin en renkli Genelkurmay Başkanlarından biri olarak tanınmıştır. Askerlik mesleğinden sonra en çok ön plana çıktığı alanlardan biri de sporcu kişiliğidir. Gençlik yıllarında çok iyi bir sporcu olarak tanınan Tural, atletizmde Türkiye şampiyonlukları kazanarak, futbolda ise A Millî Futbol Takımı formasıyla önemli başarılarla imza atmıştır.

Atletizme Harbiye'de öğrenci iken başlayan Tural, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın 1924 Paris Olimpiyat Oyunları'na katılacak Türk sporcularını hazırlamak amacıyla Avrupa'dan getirdiği antrenörlerden biri olan Herr Abrahams'dan aldığı eğitimle dönemin atletizm dalındaki önemli yıldızları arasında yer almayı başarmıştır. Uzun atlamada 5.72 ve 6 metre ile 1925 ve 1927'de Türkiye Şampiyonu olmuş, üç adımda 12,92 metre ile Türkiye rekoru kırmıştır. Tural atletizm dışında profesyonel olarak futbol ile de ilgilenmiş, Harbiye ve Muhafız Gücü'nde santrfor olarak oynamıştır. Milli takım kadrosuna girerek, 1928 Olimpiyatları için Romanya, Yugoslavya ve Çekoslovakya ile yapılan temsili maçlarda milli kadroda yer almıştır. Ancak görevleri nedeniyle olimpiyatlara katılamasa da dönemin golcü santrforu olarak parlamıştır. 1933'te bir oyuncu olarak futbolu bırakmışsa da Genelkurmay Başkanlığı yaptığı dönemde Dünya şampiyonu olan Türk Ordu Milli Futbol Takımı ve Gençlerbirliği gibi futbol kulüplerini sık sık ziyaret etmesi spora olan tutkusunu göstermektedir.

Cemal Tural aynı zamanda askeri görevleri sırasında "çok gezen çok bilir" prensibine bağlı olarak yurdun her yerini karış karış dolaşarak, yurt dışına da birçok seyahatler yapmıştır. Almanya, Japonya ve Amerika'ya yaptığı seyahatler

onun bilgi ve görgüsünün artmasında büyük önem taşımıştır. Aynı zamanda Tural, çok eser veren kurmaylardan biridir. "Ordunun Varması Lazım Gelen Hedefler", "Askeri Coğrafya ve Tarih Notları", "Ordular İlk Hedefiniz Akdeniz'dir İleri", "Kara Orduları ve Hedefleri", "Türkiye'nin Emniyet Sahaları ve Harekât Bölgeleri" adlarında, askeri konularda yazılmış beş adet kitabı vardır. Özellikle bunlar arasından "Türkiye'nin Emniyet Sahaları ve Harekât Bölgeleri" adlı kitabı dikkat çekmiştir.

Cemal Tural disiplini ve çalışkanlığının yanında dürüstlüğü ve yurtseverliği ile de bilinmektedir. Üstün Hizmet madalyası sahibidir ve Fransızca bilmektedir.

1958 yılında bir ortak dostlarının evinde karşılaşarak tanıştığı İzmirli bir ailenin kızı olan Fatma Suna Hanım ile evlenmiştir. Cemal- Fatma Suna Tural çiftinin bu evlilikten çocukları olmamıştır.

17 Aralık 1981'de Ankara'da 76 yaşında vefat eden Cemal Tural'ın cenazesi, Genelkurmay Başkanlığı'nda yapılan törenin ardından İstanbul'a getirilmiş ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Osman AKANDERE

KAYNAKÇA

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı-Cumhuriyet Arşivi; BCA, (4031.I-9/58, 030.11.1./268.5.16). **BCA,** (4031/I-59). **BCA,** (13311/22.29). **BCA,** (030.18.01/166.41.14). **BCA,** (4031.I-29/63, 030.01.1/298.15.9). **BCA,** (4123.3/63-030.11.1/300.25.15). **BCA,** (050.18.01.02/193.17.11). **BCA,** (6/6496, 080.18.01.02/156.37.12). **BCA,** (6/6591, 050.18.01.02/196.42.7). **BCA,** (6/6677, 050.18.01.02/157.46.13). **BCA,** (6/6992, 080.18.01.02/198.62.8). **BCA,** (6/7072, 080.18.01.02/ 199.66.8). **BCA,** (6/8152, 18.01/206.33.15). **BCA,** (6/9191, 080.18.01/213.85.10). **BCA,** (6/96 09, 080 18. 01 02/216.15.4). **BCA,** (6/9776, 080.10.01.02/217.23.4) 304 **BCA,** (080.10.01.02/219.14.10). **BCA,** (6. 11253/ 030.18.01.02.229.5.20). **BCA,** (6/11473). **BCA,** (4184-19/69). **BCA,** (333/03354).

MSB, Genelkurmay Başkanlığı Personel Başkanlığı; (28.04.2020, S: 83534191- 280.08-165661).

Gazeteler

Akşam (04.08.1960; 17.09.1961; 19.11.1961; 06.09.1963; 05.08.1964; 05.12.1965; 21.07.1966; 31.07.1966; 23.11.1966)

Cumhuriyet (16.12.1960; 10.05.1961; 09.06.1961; 12.07.1961; 28.06.1961; 05.08.1961; 09.08.1961; 06.09.1961; 17.10.1961; 31.10.1961; 16.11.1961; 29.12.1961; 02.02.1962; 31.05.1962; 15.06.1962; 25.06.1962; 07.07.1962; 06.10.1962; 03.12.1962)

Hürriyet (14.11.1960; 26.10.1961; 15.06.1962; 25.12.1962; 08.06.1963)

Millet (03.07.1953)

Milliyet (04.11.1965; 08.11.1965; 19.03.1966; 21.06.1966; 21.06.1966; 15.09.1966; 16.03.1966; 18.03.1966; 19.03.1966; 26.03.1966; 30.03.1966; 01.04.1966; 08.04.1966; 10.04.1966; 17.04.1966; 18.04.1966; 30.04.1966; 01.05.1966; 04.05.1966; 07.05.1966; 12.06.1966; 13.05.1966; 30.06.1966; 06.07.1966; 08.07.1966; 11.07.1966;

12.07.1966; 04.08.1966; 05.08.1966; 17.10.1966; 09.09.1966; 15.10.1966; 21.11.1966; 23.11.1966)

Tercüman (31.01.1969; 04.05.1970; 02. 09. 1973)

Ulus (05.07.1953; 14.09.1955; 14.09.1957; 01.10.1957)

Vatan (28.04.1960; 28.09.1960)

Kitaplar

AHMAD, Feroz (1992), **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Çev. Ahmet Fethi, Hil Yayıncılık, İstanbul.

AHMAD, Feroz- AHMAD, Bedia Turgay (1976), **Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, Bilgi Yayınevi, Ankara.

ALBAYRAK, Mustafa (2004), **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti 1946- 1960**, Phoenix Yayınevi, Ankara.

ALTUĞ, Kurtul (1976), **27 Mayıs’tan 12 Mart’a, Koza Yayınları, Ankara. ARCAYÜREK, Cüneyt (1999), Demokrasi Dönemecinde Üç Adam**, Bilgi Yayınevi, İstanbul.

AYDEMİR, Talat, (1968), **Talat Aydemir’in Hatıraları**, Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi Yayın, İstanbul.

BABAN, Cihat (2009), **Politika Galerisi: Bir Devrin Hükümlerleri**, Timaş Yayınları, İstanbul.

BAŞGİL, Ali Fuat (2008), **27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri**, Yağmur Yayınları, İstanbul. BAYAR, Celal (1986), **Başvekilim Adnan Menderes**, Tercüman Yayınları, İstanbul.

CİZRE, Ümit (2002), **AP-Ordu İlişkileri: Bir İkilemin Anatomisi**, İletişim Yayınları, İstanbul,

ÇAVDAR, Tevfik (2019), **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1950’den Günümüze**, İmge Kitabevi, Ankara.

_____ (1983) “Adalet Partisi”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 2089-2096.

_____ (1983) “Demokrat Parti”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 2060-2075.

DEMİREL, Tanel (2011), **Türkiye’nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

ERKANLI, Orhan (1972), **Anılar, Sorunlar, Sorumluluklar**, Baha Matbaası, İstanbul.

EROĞUL, Cem (2003), **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitabevi, Ankara.

ESENGİN, Kenan (1979), **27 Mayıs ve Ordudaki Emeklilik Olayı**, Su Yayınları, İstanbul.

GOLOĞLU, Mahmut (1982), **Demokrasiye Geçiş: 1946-1950**, Kaynak Yayınları, İstanbul.

GÜNGÖR, Celalettin (1992), **27 Mayıs ve Partileşme Sorunu**, Nurol Matbaası, Ankara.

HALE, William (1996), **Türkiye’de Ordu ve Siyaset 1789’dan Günümüze**, (Çev: Ahmet Fethi), Hil Yayınları, İstanbul.

İPEKÇİ, Abdi- COŞAR, Ömer Sami (1965), **İhtilalin İç Yüzü**, Uygun Yayınevi, İstanbul

KARAOŞMANOĞLU, Ali L. (2011), **Silahlı Kuvvetler ve Demokrasi**, Bilgesam Yayınları, İstanbul.

KARPAT, Kemal (2019), **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul

KOÇAŞ, Sadi (1997), **Atatürk'ten 12 Mart'a Anılar**, C. 1, May Yayınevi, İstanbul.

_____ (1977), **Atatürk'ten 12 Mart'a Anılar**, C. 4, May Yayınevi, İstanbul

MADANOĞLU, Cemal (1983), **Anılar 1911-1953**, Evrim Yayınevi, İstanbul.

MARAŞLI, Erol (2015), **Türkiye'de Askeri Darbe Teşebbüsleri**, Bilgeoğuz Yayıncılık, İstanbul.

Millet Partisi Programı (1967), Atlı Matbaası, Ankara

ÖZDAĞ, Ümit (2006), **Atatürk ve İnönü Dönemlerinde Ordu-Siyaset İlişkisi**, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.

_____ (2004), **Menderes Döneminde Ordu Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali**, Boyut Yayınları, İstanbul.

ÖZTUNA Yılmaz - GÖKDEMİR, Ayvaz (1987), **Türkiye'de Askeri Müdahaleler**, Tercüman Tesisleri, İstanbul.

SEYHAN, Dünder (1966), **Gölgedeki Adam**, Nurettin Uycan Matbaası, İstanbul.

TUNÇKANAT, Haydar (1999), **27 Mayıs 1960 Devrimi (Diktadan Demokrasiye)** Çağdaş Yayınları, İstanbul

ÜSKÜL, Zafer (1989), **Siyaset ve Asker, (Cumhuriyet Döneminde Sıkıyönetim Uygulamaları Türkiye Üzerine Araştırmalar 4)**, AFA Yayınları, Ankara

YALMAN, Ahmet Emin (1970), **Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim, IV (1945-1970)**, Yaylacık Yayınları, İstanbul.

YEŞİL, Ahmet (1988), **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

YILDIZ, Ahmet (2001), **İhtilalin İçinden, Anılar, Değerlendirmeler**, Alan Yayınları, İstanbul.

YİRMİBEŞOĞLU, Sabri (1999), **Askeri ve Siyasi Anılarım**, C I, Kastaş Yayınevi, İstanbul.

Makaleler

ERTEM, Barış (2016), "Türk Siyasetinde Asker-Sivil İlişkileri (1960-1971)", **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 8, Sayı 16, s.132-149.

Tezler

ÇAKIR, Berrin Nurcan (2022), *Türkiye'de Ordu-Siyaset İlişkisi Bağlamında Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cemal Tural'ın Askeri ve Siyasi Faaliyetleri*, **Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Karaman.

KARA, Fırat (2006), *Türk Siyasal Yaşamında Cemal Gürsel*, **Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara.

KESKİN, Yusuf Ziya (2011), *27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve 12 Mart 1971 Muhtırası'nın Türk Devlet Teşkilatı ile*

Siyaset Hayatına Etkileri. **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

NALBANT, Tamer (2019), *Demokrat Parti Döneminde Ordu-İktidar İlişkileri*, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara.

PANCAROGLU Adnan Ferruh (2006), *Yakın Tarihimizde Millet Partisi Olgusu (1948-1977)*, **Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Afyonkarahisar.

YALANSIZ, Nedim (2002), *Türk Siyasal Yaşamında Koalisyon Hükümetleri (1961-1980)*, **Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi**, İzmir.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cemal-tural-1905-1981/?pdf=6725> adresinden erişilmiştir